

RUTH M. GRAHAM (Boston, Mass.) besprak de cellen die in schijn kwaadaardig zijn. WILLIAM D. WALTERS (Detroit, Mi.) beschreef een onderzoek naar epitheel-dysplasie van de cervix uteri gedurende de zwangerschap. LAWRENCE J. McCORMACK (Cleveland, Ohio) gaf een inzicht in de mogelijkheid, langs celdiagnostische weg het al of niet invasief zijn van het carcinoom te voorspellen. De indruk was, dat sterk gedifferentieerde cellen zouden voorkomen bij invasief carcinoom, goed begrensde basale cellen — minder gedifferentieerd — meer bij carcinoom in situ.

Donderdagochtend 11 oktober begon met een voordracht van WARREN R. LANG, mede namens Dr. HORST SMOLKA e.a. uit Kiel over „Samenhang tussen celdiagnostiek, colposcopie en biopsie bij de beoordeling van de normale cervix”. Het zwaartepunt lag op de colposcopische methode en de eindconclusie was, dat de colposcopie haar grootste waarde ontleent aan het feit, dat de colposcoop de mogelijkheid biedt, de juiste plaats voor een biopsie te bepalen.

In de volgende lezing „Mass screening of the total female population of a country, prevalence and incidence rates” van H. E. NIEBURGS (New York City) kwam een belangrijk punt naar voren, nl. de mogelijkheid, de preparaten te laten drogen voor verzending en ze een „rehydration”-proces te doen ondergaan, zodat ze celdiagnostisch betrouwbaar materiaal geven. Deze „rehydration” wordt bewerkstelligd door een chemische stof „Tween 80”. Wij hebben deze stof besteld en meegebracht en zullen nagaan of de methode bruikbare resultaten kan opleveren.

Van de verdere voordrachten op deze dag noem ik alleen nog die van HOWARD F. RASKIN van de universiteit van Chicago, die de methode beschreef om celmateriaal uit duodenum, galwegen en pancreas te verkrijgen.

Vrijdag 12 oktober was gewijd aan „workshops” op niet-cytologisch terrein.

Zaterdag 13 oktober gaf Dr. CYRUS E. RUBIN (Seattle) een cursus over de celdiagnostiek van de maag. Hij verkrijgt zijn materiaal door middel van chymotrypsine-spoelingen en verkiest dit boven het gebruik van de maagballon. Volgens RUBIN zijn papaine-spoelingen om materiaal te verkrijgen minder aanbevelenswaardig, omdat papaine het celbeeld aantast en daardoor minder betrouwbare resultaten geeft.

Na nog enige persoonlijke besprekingen hebben wij de terugtocht aanvaard via Montreal, om daar (op aanraden van Dr. SEYBOLT) Dr. M. B. MACKENZIE, patholoog-anatoom, aan het Reddy Memorial Hospital, te ontmoeten.

In ons onderhoud kwam een belangrijk punt ter sprake, namelijk het onderzoek, dat gaande is in samenwerking met een der sanatoria in de buurt van Montreal. Het schijnt, dat de celdiagnostiek voor wat betreft het voorkomen van longcarcinoom bij tuberculose-patiënten, ook van niet geringe waarde zal zijn. Wij stelden hierin veel belang, omdat het ons te Utrecht enige keren was gelukt, bij klinisch duidelijke tuberculose een longcarcinoom aan te tonen.

Op maandagmiddag 29 oktober werden wij uitgenodigd door Dr. BARRY, directeur van het Reddy Memorial Hospital, om voor zijn staf een lezing te houden over ons werk te Utrecht, over het verkrijgen van celmateriaal uit de maag in het algemeen, uit de slokdarm en magen na operatie volgens Billroth II in het bijzonder.

Op het gehele congres heerste een sfeer van intense belangstelling van de Amerikaanse (en beperkte internationale) medische wereld voor de celdiagnostiek.

De patholoog-anatomen in Amerika zijn — bewust of onbewust — bezig de celdiagnostiek naar zich toe te trekken op een wijze, die voor deze diagnostische methode het gevaar

inhoudt, dat ze als een bijkomstige routinemethode wordt uitgewerkt met de mogelijkheid van vroegtijdige verstarring.

Een ander gevaar voor de celdiagnostiek is, dat verschillende medische afdelingen ieder voor zich de celdiagnostiek opeisen en deze als een soort bijkomstige methode door niet voldoende ervaren krachten laten toepassen bij het dagelijks onderzoek. In persoonlijke besprekingen, o.a. met Dr. SEYBOLT en Dr. WIED, bleek ons dat men zich in Amerika in cytologische kringen ook zeer bezorgd maakt over deze gang van zaken. Een dergelijke ontwikkeling zou de vrije ontplooiing der celdiagnostiek — die zoveel goede beloften voor vroege carcinoomdiagnostiek en daarmee voor de carcinoombestrijding inhoudt — zeker niet ten goede komen.

Wel is het van belang, een cytologische diagnose, indien enigszins mogelijk, door een pathologisch-anatomische diagnose te laten bevestigen; een goede samenwerking der beide takken van wetenschap is dus noodzakelijk.

Er zijn enige conclusies te trekken naar aanleiding van onze ervaringen op dit congres: 1. Wij moeten in Nederland in de daarvoor aangewezen kringen de opleiding en de plaats van de cytoloog ernstig bespreken. 2. Wil medisch Nederland in deze materie bij omliggende landen niet achterblijven, dan moeten deze besprekingen snel en grondig worden voorbereid.

Als mogelijke handleiding voor deze besprekingen verwijzen wij naar het reeds eerder door ons aan het Koningin Wilhelmina Fonds uitgebrachte rapport. Hierin wezen wij op de mogelijkheid, door middel van subsidies universitaire centra voor celdiagnostiek op te richten, die kunnen dienst doen als studie- en opleidingscentra om de celdiagnostiek in de periferie tot ontwikkeling te brengen.

Utrecht, januari 1957

A. H. BRUINSMA

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid der Redactie; ter bevordering van spoedige plaatsing van de stukken behoudt de Redactie zich het recht voor, deze zo nodig te bekorten).

SPONTANE GEBOORTE VAN EEN LEVEND KIND BIJ PLACENTA PRAEVIA TOTALIS

Naar aanleiding van het artikel van collega VOORHOEVDEN HARTOG, zou ik gaarne enige opmerkingen willen maken.

Wat is de reden geweest dat men zo lang gewacht heeft alvorens tot manuele verwijdering van de nageboorte over te gaan? Het was immers bekend dat er bij de laatste bevalling eveneens een placenta adhaesiva of accreta was geweest. Bovendien had patiënte nog vóór de geboorte van het kind al ruim $\frac{3}{4}$ liter bloed verloren. Dat de placenta in het zich slecht contraherende onderste uterussegment was gelegen en daardoor dus moeilijker spontaan geboren zou worden, kon toch niet als verrassing worden beschouwd. Waarom dan met ingrijpen nog gewacht tot de vrouw inmiddels 1800 ml bloed had verloren, en in shock was geraakt?

Deze gang van zaken verwondert mij vooral, omdat ze plaats vond in een vroedvrouwschool, waar onze toekomstige verloskundigen worden opgeleid. Zelfs al is men conservatief van aard, dan nog is de mate van bloedverlies hier zo groot geweest, dat er alle reden was om veel eerder in te grijpen.

Was de shock de reden waarom de ingreep tenslotte zonder narcose werd uitgevoerd? Zo ja, dan was dit een aanleiding te meer om eerder tot de manuele verwijdering over te gaan. Zo nee, dan moet ik aannemen dat deze ingreep altijd zonder narcose wordt gedaan, een standpunt

dat zeker in een kliniek mijns inziens in de huidige tijd niet meer te verdedigen valt. Wil men de vrouwen geen onnodige angst voor een volgende bevalling bezorgen, dan zal men deze ongemotiveerde hardheid niet mogen volhouden.

Literatuur: VOORHOEVE-DEN HARTOG, D. J. (1957) *Ned. T. Geneesk.* **101**, 675.

Almelo, 14 april 1957

J. W. VAN DE LOO

1. De diagnose placenta praevia stond, op het ogenblik dat het kind was geboren, niet vast. De spontane vlotte geboorte had zelfs twijfel aan deze diagnose doen rijzen. Het feit, dat een vrouw gedurende de baring bloed heeft verloren, vormt op zichzelf geen indicatie tot manuele verwijdering van de placenta.

2. Deze indicatie deed zich voor toen de vrouw bleef bloeden na de geboorte van het kind. De manuele placenta-verwijdering vond 35 minuten na de bevalling plaats, niet omdat er „nog gewacht” is, tot de vrouw 1800 ml bloed had verloren, maar omdat er eerst geen strenge indicatie was. Het zal de inzender toch ook bekend zijn, dat postpartale bloedingen soms plotseling ernstige vormen kunnen aannemen. Toen dit gebeurde, werd tot manuele verwijdering overgegaan.

3. Manuele placenta-verwijdering geschiedt in de Rijkskweekschool voor vroedvrouwen in den regel in narcose. In gevallen van duidelijker wordende shock — zoals hier — wordt daarvan afgeweken.

4. Het is ongetwijfeld beter, tot een dergelijke ingreep over te gaan voordat de patiënte in shock verkeert. Wat voor hem die achteraf de diagnose kent, evident is, kan echter voor degene die er op het ogenblik zelf tegenover staat, moeilijk te overzien zijn.

5. Dat het blijkbaar gemakkelijker is, kritiek op een artikel te leveren, dan het behoorlijk te lezen, komt duidelijk uit het ingezonden stuk naar voren. Als collega VAN DER LOO zich die moeite had gegeven, had hij kunnen zien, dat de zesde partus géén moeilijkheden had opgeleverd. Ook uit dien hoofde bestond er dus geen indicatie om onmiddellijk tot manuele placenta-verwijdering over te gaan.

6. Inderdaad worden onze toekomstige verloskundigen in de Vroedvrouwenschool conservatief opgeleid. Vandaar dat de perinatale sterfte bv. in 1956 dan ook slechts 1,8 pct was. En zonder twijfel is in deze scholen het streven er ook op gericht, de a.s. moeders zoveel mogelijk zonder angst de baring te laten doormaken. Daarom wordt aan iedere zwangere die dat wenst, een voorlichting gegeven, die ongeveer 4 uur in beslag neemt, terwijl ontspanningsgymnastiek vele maanden lang wordt beoefend.

's-Gravenhage

D. J. VOORHOEVE-DEN HARTOG

ETIOLOGIE VAN HET SYNDROOM VAN STEVENS-JOHNSON

Uit de brief van Prof. MULDER en Dr. GOSLINGS over dit onderwerp moet men haast opmaken dat één van de symptomen van dit ziektebeeld erin bestaat dat men antistoffen tegen adenovirussen vindt bij de eerste patiënt, die men met deze virus antigenen onderzoekt: ook wij vonden bij een dergelijke patiënt op de 14e ziektedag de hoge titer van 1/128, die pas in de loop van 7 maanden daalde tot 1/16. Bij vier andere lijders aan deze aandoening, die wij later onderzochten, was en bleef de complementbindingsreactie zowel met adenovirus type 4 als met type 2, negatief. Het is dus mogelijk dat deze positieve serologische uitkomsten op een toeval berusten, of dat het syndroom slechts een uitdrukking is van besmetting met uiteenlopende virussen

waarvan de adenovirussen er één zijn. Geen van deze vijf patiënten had in de complementbindingsreactie antistoffen tegen herpes, psittacosis of LCM-virus.

Literatuur: MULDER, J. en W. R. O. GOSLINGS (1957) *Ned. T. Geneesk.* **101**, 692.

Amsterdam, 17 april 1957

F. DEKKING

BERICHTEN

BUITENLAND

WERELDBERICHTEN. — SCHADE DOOR RÖNTGENSTRALEN. Het „Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiations”, ingesteld door de algemene vergadering van de Verenigde Volken, streeft ernaar de geneeskundige bestralingen te verminderen zonder afbreuk te doen aan de waarde, die de radiologie voor diagnose en behandeling heeft. Het comité verzoekt langs ambtelijke weg te worden ingelicht omtrent alle middelen, die tot het doel kunnen leiden (*Annals of internal Medicine*, 1957, bl. 630).

DENEMARKEN. — THORWALD MADSEN OVERLEDEN. Op 87-jarige leeftijd is onlangs de oud-directeur van het Staatsseruminstituut te Kopenhagen, Dr. TH. J. M. MADSEN, overleden. Hij verwierf zich internationale faam door de voortreffelijke wijze, waarop hij jarenlang met groot wetenschappelijk gezag leiding gaf aan het Hygiëne-Comité van de Volkenbond.

— PROFESSOR MEULENGRACHT EMERITUS. De vakbladen eren Prof. EINAR MEULENGRACHT, de leider van de interne kliniek van het Bispebjerg Ziekenhuis te Kopenhagen, die wegens het bereiken van de 70-jarige leeftijd zijn functie neerlegt. Zijn wetenschappelijk werk betrof vooral de hematologie en de gastro-enterologie. „It seems highly improbable that, at a spirited 70, this man will relax and enjoy the peaceful retirement he has earned” (*Lancet*, 27 april 1957, bl. 876).

DUITSLAND. — DE NOOD VAN UNIVERSITEITEN EN STUDENTEN. De president van de „Westdeutsche Rektorenkonferenz” heeft uit naam van de universiteiten en de hogescholen een verklaring afgelegd terzake van de achterstand der Duitse instellingen van wetenschap en de financiële nood der studenten. Men verlangt reeds voor het jaar 1957 240 miljoen DM., ten einde de bibliotheken en apparaten op peil te brengen en dringend nodige bouwwerken uit te voeren. De financiële hulp aan de studenten zal gericht moeten zijn op een „Beschränkung des Werkstudententums”. Het curatorium van de organisatie der studenten behoort van de Bondsregering een opdracht te ontvangen hiertoe een plan te maken; dit plan zal de instelling van mensae, rijksfondsen ter financiering van de studie en beurzen, alsmede de behartiging van de huisvesting, moeten omvatten (*D. med. Wschr.*, 1957, bl. 679).

ENGELAND. — SCHADELIJKE TELEVISIE. De *Medical Officer* (26 april 1957, bl. 243) ontleent aan twee jaarverslagen van „medical officers of health” klachten over het nadeel van televisie in gezinnen met kinderen. „I suppose one must assume that television has come to stay as a permanent feature of contemporary life and therefore must be reckoned with as an additional serious cause of such a high proportion of children of all ages failing to get enough sleep”.

— DE VERPLEEGSTER IN DE INDUSTRIE. Dezer dagen is te Londen, op initiatief van de „International Labour Organization” en de „World Health Organization”, een bijeenkomst